Jeigu vaikas elgiasi netinkamai

Žmogaus elgesys yra tikslingas. Taigi netinkamai elgdamasis vaikas siekia kokio nors tikslo. Pirmiausia reikia ieškoti netinkamo elgesio priežasčių.

I. Jei vaikas trukdo suaugusiajam atlikti kokią nors svarbią veiklą, triukšmauja, tinginiauja, verkia, jautriai reaguoja į bet kokią pastabą, siekia, kad kiti jam patarnautų, erzinasi, stumdosi ir pan., yra tikimybė, kad jam **trūksta dėmesio**. Tokiu savo elgesiu vaikas bando pasakyti, kad jaučiasi svarbus tik tuomet, kai jį pastebi, atkreipia į jį dėmesį arba jam tarnauja. Kai suaugusysis savo pyktį, susierzinimą išreiškia nemaloniomis pastabomis, vaikas kuriam laikui nurimsta, nes išsireikalavo taip trokštamo dėmesio. Tačiau praėjus kuriam laikui, panašus elgesys dažniausiai kartojasi.

Ką daryti?

• Jei jau pastebėjote, kad vaikas reikalauja dėmesio, stenkitės užkirsti netinkamam elgesiui kelią. Skirkite vaikui dėmesio, pabrėžkite jo svarbą tuo metu, kai jis rodo pastangas padėti, prašo pagalbos tinkamu būdu. Sudarykite sutartį „Jei tu... (tinkamo elgesio pavyzdys), tada... (paskatinimas žodžiu, veiksmu, kokia nors vaiką dominančia veikla).” Stebėkite savo paties elgesį ir jo poveikį vaikui, parodykite, kad yra įvairių elgesio būdų.

• Jei vaikas jau elgiasi netinkamai, elkitės netikėtai. Jei galite, pasitraukite iš vaiko „trukdymų lauko”, t. y. fiziškai pasišalinkite iš tos aplinkos, kurioje netinkamas elgesys pasireiškia. Kartais padeda netinkamo elgesio ignoravimas, dėmesio nukreipimas į ką nors kita. Naudinga taikyti strategiją „Pasirink: ir toliau taip elgtis ar liautis.” Ir viena, ir kita turi pasekmių. Venkite barti ar bausti.

II. Kartais pasitaiko vaikų, kurie prieštarauja, ginčijasi, neigia, meluoja, priešinasi bet kokiai veiklai, nori kontroliuoti bet kurią situaciją. Stengiasi visada laimėti. Neklauso, pyksta, dykinėja, užsispiria. Visa tai – **jėgos demonstravimas.** Suaugusysis tuo metu išgyvena pralaimėjimą, jaučia grėsmę sau, kaip vadovui, jam rūpi, ką vaikas apie jį mano. Jaučiasi įpykęs, išprovokuotas, išgąsdintas. Mąsto: „Aš tau parodysiu, taip su manimi nesielgsi.” Netinkamai elgdamasis vaikas stengiasi parodyti, ką jis sugeba, arba tiesiogiai demonstruoja savo galią. Jam to reikia, nes kitaip jaučiasi nepripažintas, menkavertis. Jis priešinsis bet kokiai pastabai ir bus laimingas tik tada, kai kiti jausis blogai.

Ką daryti?

• Kol dar nepasireiškė netinkamas elgesys, išvenkite jėgų kovos siūlydami pasirinkti. Sukurkite situacijų, kuriose vaikas galėtų teigiamai panaudoti savo jėgą. Iš anksto nustatykite taisykles. Rodykite abipusę pagarbą. Prašykite vaiko pagalbos. Stenkitės kuo dažniau įtraukti vaiką, kai priimami sprendimai.

• Jei matote, kad jau prasidėjo jėgos kova, nesivelkite į ją. Sutikite, kad negalite priversti vaiko tinkamai elgtis. Elkitės priešingai, negu norėtųsi, kad vaikas nesulauktų reakcijos, kurios jis tikisi. **Ne kalbėkite, o veikite!** Paaiškinkite, kad visi turi lygias teises, kad Jūs norite mokyti, padėti, o kiti gali norėti gerai jaustis, mokytis ar pan.

III. Būna vaikų, kurie vagiliauja, niekina kitus, meluoja, žeidžia gyvūnus ir kitus vaikus, kaltina kitus nesąžiningumu. Jie **kerštauja.** Šalia tokio vaiko suaugusysis jaučiasi užgautas, įžeistas, praradęs pusiausvyrą, įsiutęs. Jis dažnai pagalvoja: „Kaip tu gali su manimi taip elgtis?” Matydamas tokią reakciją, vaikas elgiasi dar blogiau, kaltina, kad yra nemėgstamas, gąsdina dar didesniais nusižengimais, gali išbėgti iš kambario ar klasės, plūstis. Savo elgesiu vaikas patvirtina savo

menkavertiškumą. Jis įsitikinęs, kad jo niekas nemyli, nemėgsta. Tokiu elgesiu parodo, kad yra patyręs įvairių nuoskaudų, skaudinamas kitų. Gali jaustis vertingas tik tuomet, kai žeidžia kitus, keršija.

Ką daryti?

• Reikėtų negailėti laiko ir pastangų padėti tokiam vaikui, kol dar nepasireiškė jo kerštaujantis elgesys. Svarbu remtis vaiko stipriosiomis pusėmis, ieškoti gerų asmenybės bruožų.

• Jei kerštaujantis elgesys jau pasireiškė, nesielkite taip pat. Padėkite vaikui suprasti, kad toks elgesys atstumia kitus, kad kiti negali švelniai atsakyti į jo erzinimąsi. Pasiūlykite kurį laiką, pvz., savaitę, elgtis priešingai ir nuspręsti, ar kiti jį mėgsta. Rūpinkitės juo, globokite, patraukite savo pusėn. **Sušildykite**.

IV. Dar viena grupė – vaikai, demonstruojantys nuolatinį **bejėgiškumą**. Jie nedalyvauja pamokoje, abejingi bet kokiai veiklai, geriausiai jaučiasi vieni, kai niekas nieko nereikalauja. Neatlieka to, ką tikrai sugebėtų, bijodami patirti nesėkmę, iš viso atsisako dirbti. Tokioje situacijoje suaugusysis jaučiasi sumišęs, pasimetęs, pralaimėjęs. Dažnai ir pats užsikrečia bejėgiškumu. Nebežino, ką dar galėtų padaryti. Vaiko nuostata: jei nieko negali padaryti gerai, geriau visai nedaryti. Jis pasiduoda ir mano, kad yra nevykėlis ir būtų geriausia, jei visi jį paliktų ramybėje.

Ką daryti?

• Jei pastebėjote bent mažą tokio vaiko rodomą iniciatyvą, išnaudokite tai. Padrąsinkite vaiką pamėginti daryti mažiau klaidų. Pasitikėkite jo galimybėmis. Tapkite draugu ir patikėkite nesudėtingas pareigas. Pasakykite, ko iš jo tikitės.

• Jei vaikas jau demonstruoja bejėgiškumą, nenumokite ranka. Drąsinkite ir skatinkite jį, skirdami tam nemažai laiko. Nepasiduokite ir tikėkite vaiku. Nesitikėkite greitų rezultatų. Pripažinkite jį, kai vaikas to nesitiki.

Kiekvienoje situacijoje dera ieškoti kūrybingų, netikėtų sprendimų ir kiek galima labiau pasitikėti vaiku. Į tas paieškas įtraukite ir vaiką. Kartais tiesiog pasakykite vaikui, kad nerimaujate, kad Jums nepatinka konfliktinės situacijos, kad norite, jog būtų kitaip. Su meile, pagarba ir pasitikėjimu spręsdami įvairius sunkumus pamatysite, kaip keičiasi vaikai, o su jais ir Jūs.

Tik atminkite, kad pirmiausia ir patys turite būti tinkamo elgesio pavyzdys, kad taisyklės, kurios galioja vaikams, galioja ir Jums.

Straipsnį parengė

9 klasės vadovė Rasa Plikšnienė